

4 Programy na podporu rozvoje regionů v České republice

4.1 Programy podpory malého a středního podnikání

Už od roku 1992 je realizována podpora malého a středního podnikání, která patří k hlavním využívaným formám regionální politiky u nás. Nejdříve mělo podporu malého a středního podnikání (MSP) na starosti Ministerstvo hospodářství, odpovědné v té době za regionální politiku. V roce 1996 byla problematika regionální podpory podnikání svěřena do působnosti Ministerstva pro místní rozvoj, které vyhláší regionální programy. Kromě toho jsou vyhlášovány rovněž plošné programy, které má na starosti Ministerstvo průmyslu a obchodu. Sjednocujícím prvkem těchto programů je podmínka zvýšení počtu zaměstnanců a podpora realizace podnikatelských záměrů malých a středních podniků.

Ministerstvo pro místní rozvoj vytváří koncepci samostatné regionální podpory malého a středního podnikání a zajišťuje její realizaci. Regionální podpora malého a středního podnikání reaguje na stav hospodářského rozvoje jednotlivých regionů, který lze posuzovat podle různých ukazatelů, charakterizujících zejména trh práce, zaměstnanost a oblast životní úrovně. Tyto ukazatele se promítají do koupěschopnosti obyvatelstva i do daňových příjmů místních rozpočtů. Tím je zpětně ovlivněno podnikatelské prostředí. Tam, kde nejsou příznivé podmínky pro rozvoj podnikání, se přirozeným vývojem podmínky dále zhoršují a proto se využívá regionální podpory.

Smyslem regionální podpory malého a středního podnikání je tedy vytvářet příznivější podmínky pro podnikatele v těch regionech, kde jsou podmínky pro rozvoj podnikání výrazně horší proti průměru v České republice. Podobně jako podpora malého a středního podnikání vyrovnává objektivně nerovné podmínky pro podnikání malých a středních podnikatelů oproti velkým podnikatelským subjektům, odstraňuje regionální podpora nerovné podmínky pro podnikání na území některých oblastí.¹

Programy podpory malého a středního podnikání prošly jako celek od svého vzniku určitým vývojem, nicméně vždy jsou v obecné poloze zaměřeny na podporu založení a rozvoje malých a středních podniků na území ČR a každoročně aktualizovány tak, aby odpovídaly měnícím se potřebám, a reagují i na pozitivní či negativní zkušenosti s realizací jednotlivých programů.

Pro čerpání podpory je třeba, aby žadatel splňoval obecné podmínky programu a podmínky, které jsou specifikované pro jednotlivé dílčí programy. Žadatelem může být právnická i fyzická osoba, nezbytnou podmínkou je, aby měla sídlo nebo bydliště na území České republiky. Podnikatelský projekt musí mít charakter průmyslové, stavební nebo řemeslné výroby, služeb včetně zdravotnických a lékařských, obchodu, vnitrozemské vodní dopravy a hromadné osobní dopravy regionálního významu (s výjimkou taxislužby), vymezený seznamem odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ). Všechny projekty musí být realizovány na území České republiky, v případě regionálních programů v příslušném okrese či obci².

¹ Konkrétní dopady poskytování regionální podpory malého a středního podnikání dokládá např. rok 2000. V tomto roce bylo v rámci regionálních programů přijato 520 žádostí o podporu, z nichž bylo podpořeno celkem 433 projektů. Přínosem těchto 433 projektů, na které bylo využito 382,6 mil. Kč, bylo vytvoření 1017 nových pracovních míst.

² Programy podpory malého a středního podnikání v ČR, ČMZR, 2002

Dále se posuzuje, zda je splněn požadavek malého a středního podnikání, což se posuzuje podle počtu zaměstnaných osob ke dni podání žádosti. Malý podnik je charakterizován počtem zaměstnanců do 50 osob a střední podnik do 250 osob.

Žadatelé musí kromě počtu zaměstnanců splňovat i další podmínky týkající se výše tržeb a aktiv a nezávislosti podniku. U podniku do 250 zaměstnanců nesmí výše tržeb resp. příjmů podniku za poslední účetně uzavřený kalendářní rok přesáhnout 1 450 mil. Kč, nebo aktiva, resp. majetek podniku ke konci tohoto roku nesmějí přesáhnout 980 mil. Kč. Jde-li o podnik s méně než 50 zaměstnanci nesmějí tržby přesáhnout 250 mil. Kč, nebo aktiva nesmějí přesáhnout 180 mil. Kč. Splnit je třeba alespoň jeden ukazatel. Co se týče nezávislosti podniku nesmí 25% základního jmění nebo více vlastnit jeden podnik nebo společně několik podniků nespĺňující definici malých a středních podniků. Žadatel také musí mít vypořádaný závazky vůči vybraným institucím (např. finanční úřad, Správa sociálního zabezpečení, Celní správa).

V závislosti na podmínkách konkrétních programů mohou být podporovány investiční i provozní úvěry. Za investiční úvěr se považuje úvěr určený na pořízení dlouhodobého hmotného nebo nehmotného majetku, zejména pozemků, budov, strojů, zařízení, dopravních prostředků a know-how, na rekonstrukci a modernizaci dlouhodobého hmotného majetku bezprostředně souvisejícího s realizací projektu. Za provozní úvěr se považuje úvěr určený na pořízení zásob, financování pohledávek do lhůty splatnosti a na úhradu provozních nákladů bezprostředně souvisejících s realizací projektu.

Vlastní realizací regionálních programů podpory podnikání a transferem podpor podnikatelům je pověřena Českomoravská záruční a rozvojová banka, a. s. Praha (ČMZRB), realizací některých plošných programů zajišťují jiné organizace jako Česká agentura pro podporu obchodu – Czech Trade, Agentura pro rozvoj podnikání nebo Design centrum ČR. ČMZRB je specializovaná bankovní instituce na podporu malého a středního podnikání, která zahájila svoji činnost 1. 3. 1992. V letech 1992 – 2001 ČMZRB podpořila více než 15 tis. projektů s celkovými náklady 130 mld. Kč a přispěla tak k vytvoření 63 tis. pracovních míst.

O poskytnutí podpory rozhoduje poskytovatel podpory nebo organizace pověřená realizací programu v závislosti na splnění podmínek programu. V případě kladného posouzení žádosti je podpora poskytována na smluvním základě. Smlouva obsahuje druh a rozsah podpory, vázaný na přínosy vyplývající z realizace projektu. Součástí smlouvy jsou rovněž sankce za nesplnění podmínek programů. Programy mají výběrový charakter a na poskytnutí podpory není právní nárok. Doba trvání programů je ohraničena objemem disponibilních finančních prostředků – viz tabulka č. 4.

Tabulka č.4: Prostředky ČMZRB poskytnuté na podporu malého a středního podnikání (mil. Kč)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
MSP	992	1 067	1 390	1 638	1 295	1 177	1 082	1 559	2 182	2 067	1 996

Pramen: ČMZRB

Pozn.: Údaje v tabulce nezahrnují výdaje na program REKONSTRUKCE

Počet vyhlášených programů podpory malého a středního podnikání se v průběhu let měnil, což bylo způsobeno různorodostí potřeb. Následuje jejich průřez za poslední tři roky. V roce 2000 bylo poskytnuto 17 základních programů, osmnáctý program REKONSTRUKCE byl

zaměřen na podporu podniků postižených povodní v letech 1997 a 1998. Programy byly rozděleny do tří skupin:

1) společný program obou ministerstev:

- ZÁRUKA – program cenově zvýhodněných záruk pro malé a střední podnikatele

2) plošné programy MPO pro území celé České republiky:

- KREDIT – program zvýhodněných úvěrů pro malé podnikatele
- TRH – program ke zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podnikatelů
- SPECIAL – program podpory malých a středních podnikatelů vytvářejících podmínky pro zaměstnávání občanů z problémových skupin obyvatelstva
- KAPITÁL – program záruk poskytovaných investorům rizikového a rozvojového kapitálu
- POJÍZDNÁ PRODEJNA – program podpory malých a středních podnikatelů při zásobování venkovských oblastí
- KOOPERACE – program podpory malých a středních podnikatelů vytvářejících kooperační sdružení
- PODPORA EXPORTU – program na podporu vývozu českých malých a středních podniků
- PORADENSTVÍ – program podpory poradenství a inovačního podnikání
- MALÉ PŮJČKY – program nebankovních úvěrů pro malé podniky
- DESIGN – program podpory designu pro malé a střední podniky

3) regionální programy MMR pro území vybraných regionů:

- PROVOZ – program provozních úvěrů pro malé podnikatele na území vybraných regionů
- REGION – program podpory malého podnikání ve vybraných regionech
- VESNICE – program podpory malého a středního podnikání v obcích do omezeného počtu obyvatel
- REGENERACE – program podpory podnikání v památkových rezervacích a zónách
- PREFERENCE – program úvěrů pro malé podnikatele na území strukturálně postižených okresů
- HRANICE – program úvěrů pro malé podnikatele na příhraničním území

Hned v dalším roce 2001 byl počet poskytovaných programů upraven na 19. Některé programy byly zastaveny – KAPITÁL, POJÍZDNÁ PRODEJNA, PODPORA EXPORTU, REKONSTRUKCE – a jiné zase naopak přibyly. Jednalo se o:

- START – program úvěrů pro podnikání pracovníků uvolněných z hutního průmyslu
- MARKETING – program na podporu přístupu malých a středních firem na zahraniční trhy
- REGION 2 – program podpory malého a středního podnikání ve vybraných okresech
- REGIOZÁRUKA – program regionálních záruk pro malé a střední podnikatele
- REGIOZÁRUKA 2 – podobně jako REGIOZÁRUKA - platí pouze na území vymezených regionů

Mezi plošné programy byly zařazeny programy ZÁRUKA, KREDIT, TRH, KOOPERACE, START a MARKETING. Mezi regionální programy patřily REGIOZÁRUKA, REGION, VESNICE, REGENERACE, PREFERENCE, PROVOZ, HRANICE, REGION 2 A REGIOZÁRUKA 2.

Pro rok 2002 byly ponechány v platnosti všechny programy, které platily v roce 2001, s výjimkou programu HRANICE, který byl pozastaven.

Zatím poslední změny byly provedeny v nabídce programů, které budou poskytovány v tomto roce. Jejich počet se zredukoval na 12. Byly zastaveny programy REGION, PREFERENCE, REGIOZÁRUKA, PROVOZ a HRANICE. Program MALÉ PŮJČKY byl včleněn do programu KREDIT. Nově nebyl zaveden žádný program podpory, opětovně byl obnoven program REKONSTRUKCE, který slouží k podpoře obnovy podnikatelské činnosti firem postižených v roce 2002 povodněmi.

Z provedeného srovnání vyplývá, že za sledované období let 2000 – 2002 (resp. 2003) se z původního počtu poskytovaných programů podpory podnikání udrželo pouhých šest z nich – ZÁRUKA, KREDIT, TRH, VESNICE, REGENERACE a SPECIAL. Ostatní byly ukončeny hned po prvním roce jejich fungování nebo v následujících letech.

Novinkou je, že podle zákona č. 47/2002 Sb. o podpoře malého a středního podnikání a změně zákona č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, byla působnost ve věcech regionální podpory podnikání přesunuta z Ministerstva pro místní rozvoj na Ministerstvo průmyslu a obchodu³.

4.2 Program obnovy venkova

Venkovské osídlení a celý venkovský prostor mají nezastupitelný společenský, kulturní, ekologický a hospodářský význam. Aby se vesnické oblasti znovu staly přitažlivým místem nabízejícím plnohodnotný život, který by byl v základních směrech srovnatelný se životem ve městech při samozřejmém zachování přirozených výhod venkovského prostředí, byl vládou v roce 1998 schválen tzv. program obnovy venkova (usnesení č. 730). Navazuje na Program obnovy vesnice projednaný vládou České republiky v roce 1991. Původně byl program založen na principu podpory vlastní iniciativy obcí, nově však dochází i k posilování podpory na úrovni mikroregionů.

Cílem programu je vytvořit organizační a ekonomické podmínky k podniku a k podpoře obyvatel venkova a samospráv venkovských obcí k tomu, aby se vlastními silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životního prostředí, udržování přírodních a kulturních hodnot venkovské krajiny a rozvoj ekologicky nezávadného hospodářství. Konkrétně jde např. o udržení a rozvíjení místních kulturních a společenských tradic, obnovu kulturních památek na venkově, rozvíjení partnerských vztahů mezi venkovem a městy, rozvoj zemědělského i nezemědělského podnikání a cestovního ruchu, zlepšení technické infrastruktury apod.

Předmětem programu je příprava a realizace programů obnovy vesnic, projektů venkovských mikroregionů a osvětová, poradenská a vzdělávací činnost. V úrovni obcí je program zaměřen na podporu zpracování urbanistických studií a územních plánů obcí a na realizaci programů obnovy vesnic. V úrovni venkovských mikroregionů je program zaměřen na podporu poradenství, přípravy a realizace projektů venkovských mikroregionů zaměřených na socioekonomický rozvoj, které komplexně řeší problémy přesahující rámec jednotlivých obcí, přičemž zohledňují zpracované programy obnovy vesnic. Na úrovni celostátní je program zaměřen na podporu osvěty, vzdělávání a poradenství v oblasti obnovy vesnice a rozvoje venkova a opírá se hlavně o Svaz měst a obcí ČR a Spolek pro obnovu venkova.

³ www.mmr.cz

Každoročně se také koná soutěž Vesnice roku⁴ a přehlídka Stavba pro venkov, jež vyhledávají a zveřejňují ty obce, resp. stavby, které mohou posloužit jako inspirativní příklady a motivační posila pro ostatní.

Program je přístupný všem obcím (nebo částem obcí) venkovského charakteru, které se k němu přihlásí na obecním úřadě obce s rozšířenou působností. Převážně se jedná o obce do 500 obyvatel. Základní podmínkou je zpracovaná urbanistická studie nebo územně plánovací dokumentace, na základě nichž se zpracovává vlastní program obnovy vesnice, který pojednává o všech aktivitách vedoucích k obnově a rozvoji obce. Doporučuje se také ustavení pracovní skupiny pro obnovu vesnice, která zajišťuje aktivní spolupráci všech subjektů jak v etapě přípravy programu obnovy vesnice, tak jeho realizace.

Ministerstvo pro místní rozvoj jako garant tohoto programu zřídilo Mezirezortní komisi, která posuzuje žádosti obcí, projednává důležité otázky programu apod. Program předpokládá vícezdrojové financování, zásadně je však požadována finanční spoluúčast obcí. Dotace je samozřejmě přísně účelová a její čerpání je vázáno jen na financování akce, na kterou byla poskytnuta. Minimální výše dotace na jednu akci činí 25 tis. Kč a maximální výše dotace na všechny akce 1 mil. Kč. Přednostně budou poskytovány dotace na akce týkající se objektů zapsaných v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a na akce situované do vesnických památkových rezervací a zón. Dotace může být poskytnuta i pro účely zpracování urbanistických studií a územních plánů, podpory vzdělávání a poradenství, na zpracování projektů venkovských mikroregionů či na úroky z úvěru. Za období 1996 – 2001 jsou poskytnuté dotace na jednotlivé akce uvedeny v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5: Přehled dotací Programu obnovy venkova v letech 1996 – 2001 (mil. Kč)

Charakter akce	1996		1997		1998		1999		2000		2001	
	Kč	%	Kč	%	Kč	%	Kč	%	Kč	%	Kč	%
Obnova a údr. venk.zást. a obč.vybav.	92	46	140	56	234	49	252	52	228	40	186	37
Komplexní úprava veř. prostranství	47	23	25	10	35	7	26	5	25	5	16	3
Místní komunikace vč. veř. osvětlení	52	26	71	29	121	25	96	20	121	21	57	11
Urbanistické studie a územní plány	11	5	10	4	9	2	13	3	0	0	0	0
Vzděl. a porad., projekty venk.mikroreg.	0	0	4	2	33	7	47	10	127	22	192	38
Úroky z úvěrů na infrastrukturu	0	0	0	0	45	9	50	10	46	8	46	9
Technická infrastruktura	0	0	0	0	0	0	0	0	20	4	10	2
Celkem	202	100	250	100	477	100	484	100	567	100	507	100

Pramen: POV??

V tabulce č. 6 je uvedeno srovnání počtu a objemu žádostí v posledních letech, které každým rokem narůstaly.

⁴ Vítězem soutěže Vesnice roku se stala v roce 1995 obec Telnice, v roce 1996 obec Vratěnín, v roce 1997 obec Svatý Jan nad Malší, v roce 1998 obec Jiřetín pod Jedlovou, v roce 1999 obec Olešnice, v roce 2000 obec Sloup, v roce 2001 obec Kameničky a v roce 2002 obec Nečtiny.

Tabulka č. 6: Počet a objem poskytnutých dotací v letech 1996 – 2000

	1996		1997		1998		1999		2000	
	počet	mil. Kč	počet	mil. Kč	Počet	mil. Kč	počet	mil. Kč	počet	mil. Kč
- zaevidované	1 174	270	3 375	644	3 878	713	7 590	1 500	8 180	1 653
- uspokojené	842	202	1 743	250	3 000	479	3 163	488	0	490
- neuspokojené	332	68	1 632	394	878	234	4 427	1 012	0	1 163
% uspokojení	72	75	52	39	77	67	42	33	0	30

Pramen: www.mmr.cz

4.3 Programy podpory regionálního rozvoje

Ministerstvo pro místní rozvoj kromě programů podpory malého a středního podnikání a programu obnovy venkova realizuje od roku 2000 ještě další programy na podporu regionálního rozvoje. V tomto roce se jedná o čtyři programy – Regionální program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 Severozápad a Moravskoslezsko, Regionální program podpory rozvoje severozápadních Čech a Ostravského regionu, Regionální program podpory obnovy a výstavby technické infrastruktury v bývalých vojenských újezdech Ralsko a Mladá a Regionální program podpory rozvoje hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů. Pro všechny tyto programy podpory regionálního rozvoje platí, že hodnocení předložených projektů budou provádět hodnotitelské komise (složené ze zástupců MMR, krajů a regionů, resortů a nezávislých odborníků) a téměř ve všech projektech je příjemcem podpory obec. Podpora obcím je poskytována jako investiční dotace na realizaci vybraných projektů nebo akcí. Dotace jsou přísně účelové a jejich čerpání je vázáno jen na financování projektu nebo akce, na které byla poskytnuta a není na ně právní nárok. V případě, že dotace nebyla použita k účelu, na který byly poskytnuta, vystavuje se příjemce dotace sankcím⁵.

4.3.1 Regionální program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 Severozápad a Moravskoslezsko

Tento program byl schválen usnesením vlády č. 383 z 19.4.2000. Cílem tohoto programu je podpora realizace vybraných projektů k zajištění vzniku nových pracovních míst v regionu NUTS 2 Severozápad a Moravskoslezsko s dodržením maximální efektivity a hospodárnosti vynaložených finančních prostředků. Prioritami tohoto programu jsou podpora zřizování nových pracovních míst zejména ve zpracovatelském průmyslu, zvýšení hospodářské výkonnosti regionu a zvýšení konkurenceschopnosti.

O zařazení do programu může požádat podnikatelský subjekt, který hodlá realizovat svůj podnikatelský záměr na území NUTS 2 Severozápad nebo Moravskoslezsko. NUTS 2 Severozápad je vymezen územím okresů Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, Ústí nad Labem (Ústecký kraj) a Cheb, Karlovy Vary a Sokolov (Karlovarský kraj). NUTS 2 Moravskoslezsko je vymezen územím okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Nový Jičín, Karviná, Opava a Ostrava (Moravskoslezský kraj). Sídlo firmy může být mimo vymezené území. Charakter záměru musí být v souladu s klasifikací OKEČ a hospodářský výsledek žadatele musí být ve dvou předchozích letech kladný. Subjekty musí mít vypořádány všechny závazky vůči státnímu rozpočtu a státním fondům. Žadatel by měl v podstatě podporu využít

⁵ www.mmr.cz

k akceleraci své podnikatelské činnosti, v žádném případě k pokusu o odvrácení své likvidace.

Podpora bude poskytnuta formou systémové investiční dotace na realizaci investičního podnikatelského projektu do výše maximálně 50% celkových investičních nákladů projektu, nejvýše však 20 mil. Kč. Podpora může být použita pouze na nákup hmotného či nehmotného investičního majetku, který nesmí být po dobu 5 let prodán. Subjekty na sebe berou závazek zvýšení celkového počtu zaměstnanců v závislosti na výši poskytnuté dotace. Výše dotace nesmí přesáhnout 300 tis. Kč na nového zaměstnance a tato zvýšená zaměstnanost se musí udržet minimálně 3 roky po datu dokončení realizace projektu. Platební agenturou je Českomoravská záruční a rozvojová banka.

Tento program byl realizován poprvé v roce 2000 a od té doby se uskutečňuje každým rokem. Tabulky č. 7, 8 a 9 obsahují údaje o žádostech a přidělených dotacích v letech 2000 – 2002.

Tabulka č. 7: Objem žádostí a přidělených dotací v roce 2000

	Severozápad	Moravskoslezsko	Celkem
Podané žádosti	26	75	101
Vybrané projekty	19	40	59
Přidělené finanční prostředky	207 963 000	348 069 000	556 032 000
Vytvoření nových pracovních míst	809	1 290	2 099
Průměrná cena 1 nového prac. místa	253 000	270 000	261 500

Pramen: www.mmr.cz

Tabulka č. 8: Objem žádostí a přidělených dotací v roce 2001

	Severozápad	Moravskoslezsko	Celkem
Podané žádosti	27	60	87
Vybrané projekty	22	35	57
Přidělené finanční prostředky	209 566 000	262 000 000	471 566 000
Vytvoření nových pracovních míst	758	974	1 732
Průměrná cena 1 nového prac. místa	276 500	268 900	272 700

Pramen: www.mmr.cz

Tabulka č. 9: Objem žádostí a přidělených dotací v roce 2002

	Severozápad	Moravskoslezsko	Celkem
Podané žádosti	30	48	78
Vybrané projekty	8	20	28
Přidělené finanční prostředky	80 916 000	149 150 000	230 066 000
Vytvoření nových pracovních míst	274	508	782
Průměrná cena 1 nového prac. místa	295 300	293 600	294 450

Pramen: www.mmr.cz

Z uvedeného srovnání vyplývá, že počet podaných žádostí i počet skutečně vybraných projektů, stejně jako přidělené finanční prostředky i počet nově vytvořených pracovních míst v průběhu let 2000 až 2002 poklesl. Naproti tomu vytvoření jednoho pracovního místa stojí čím dál více finančních prostředků.

4.3.2 Regionální program podpory rozvoje severozápadních Čech a Ostravského regionu

Také tento program schválilo Ministerstvo pro místní rozvoj na základě usnesení vlády č. 383 ze dne 19. 4. 2000. Prioritním cílem tohoto programu je podpora rozvoje infrastruktury malého a středního podnikání, snížení nezaměstnanosti a podpora záměrů rozvoje na úseku cestovního ruchu v hospodářsky a strukturálně postižených oblastech severozápadních Čech a severní Moravy. Příjemcem podpory je obec, jejíž katastrální území leží v NUTS 2 Severozápad nebo Moravskoslezsko. Podpora obcím je poskytována jako investiční dotace na realizaci vybraných projektů nebo akcí, a to až do výše 70% skutečně vynaložených nákladů v příslušné roce. Nejnižší poskytovaná dotace je ve výši 100 tis. Kč.

V rámci programu byly vyhlášeny 2 dotační tituly:

- dotační titul č. 1 – investiční příprava průmyslových ploch a dalších objektů pro podnikání, revitalizace a oživení zastaralých a nevyužívaných průmyslových areálů
- dotační titul č. 2 – podpora investic pro rozvoj cestovního ruchu včetně lázeňství (vybraná sportovní, rekreační a obslužná zařízení, parkoviště, turistické stezky a cyklostezky)

Počet vybraných projektů a výši poskytnutých finančních prostředků v jednotlivých letech zobrazují tabulky č. 10 a č. 11.

Tabulka č. 10: Objem žádostí a přidělených dotací v roce 2000

	Ostravský region	Severozápadní Čechy	Celkem
Podané žádosti	131	175	306
Požadovaná výše dotací	456 115 000	500 159 000	956 274 000
Vybrané projekty	33	86	119
Příděl v rámci dotačního titulu č. 1	14 556 000	60 346 000	74 902 000
Příděl v rámci dotačního titulu č. 2	72 444 000	114 023 000	186 467 000
Celkem přidělené fin. prostředky	87 000 000	174 369 000	261 369 000

Pramen: www.mmr.cz

Tabulka č. 11: Objem žádostí a přidělených dotací v roce 2001

	Ostravský region	Severozápadní Čechy	Celkem
Podané žádosti	112	182	294
Požadovaná výše dotací	1 071 750 000	714 572 000	1 786 322 000
Vybrané projekty	21	43	64
Příděl v rámci dotačního titulu č. 1	18 658 000	28 871 000	47 529 000
Příděl v rámci dotačního titulu č. 2	61 441 000	46 129 000	107 570 000
Celkem přidělené fin. prostředky	80 099 000	75 000 000	155 099 000

Pramen: www.mmr.cz

4.3.3 Regionální program podpory obnovy a výstavby technické infrastruktury v bývalých vojenských újezdech Ralsko a Mladá

Zásady pro poskytování dotací v rámci tohoto programu byly přijaty Ministerstvem pro místní rozvoj 15.11.2000 a tento program navazuje na usnesení vlády ČR ze dne 16. června 1999 č. 619 k Programu rozvoje bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá. Záměrem tohoto programu je vytvořit podmínky pro urychlení revitalizace těchto bývalých vojenských újezdů. Výstavbou a obnovou technické infrastruktury (vodovod, plynovod, kanalizace, místní

komunikace, veřejné osvětlení, orientační a informační systém) se umožní zprovoznění privatizovaných objektů a rozšíří se nabídka vhodných zainvestovaných pozemků, umožňujících vstup dalších investorů do území, čímž bude dosaženo snížení nezaměstnanosti.

Příjemcem podpory je obec, jejíž katastrální území nebo jeho část leží na území bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá, investice musí být realizována na tomto území. Stejně jako v předchozím programu, i zde bude podpora poskytována jako investiční dotace na realizaci vybraných projektů nebo akcí, a to až do výše 75% skutečně vynaložených nákladů v příslušném roce. Nejnižší poskytovaná dotace je ve výši 100 tis. Kč. Státní podpora je poskytována na investiční projekty nebo akce, jejichž investorem je obec.

V roce 2000 bylo prostřednictvím tohoto programu vynaloženo 50 mil. Kč, v roce 2001 bylo z 21 přijatých žádostí vybráno 10 akcí a poskytnuty dotace v celkové výši 18 mil. Kč. Tento program byl poskytován i v loňském roce, i když v důsledku povodní v srpnu v omezené výši. Výše dotací dosáhla 10 mil. Kč, které byly vynaloženy na 4 akce.

4.3.4 Regionální program podpory rozvoje hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů

Zásady pro poskytování dotací v rámci tohoto programu byly přijaty Ministerstvem pro místní rozvoj 15.11.2000. Záměrem tohoto programu je podpořit rozvoj vybraných okresů (podpora infrastruktury pro malé a střední podnikání, snížení nezaměstnanosti, cestovní ruch), které leží na území vybraných hospodářsky slabých a strukturálně postižených regionů. Program se dále vztahuje na území postižené živelní nebo jinou pohromou. Příjemcem podpory je obec, jejíž katastrální území leží v bývalých okresech Břeclav, Český Krumlov, Hodonín, Jeseník, Kladno, Prachatice, Přerov, Svitavy, Tachov, Třebíč a Znojmo a obce postižené povodněmi.

Tento program byl zahájen v roce 2001⁶. Podpora je poskytována do výše 70% skutečně vynaložených nákladů v příslušném roce pro obce na území Národního parku Šumava (Kvilda, Prášíly, Srní, Stožec), a do výše 50% těchto nákladů pro ostatní obce výše vymezených okresů. Ve zvláště odůvodněných případech je poskytována podpora v plné výši. Nejnižší poskytovaná dotace je ve výši 100 tis. Kč.

Podpora bude zaměřena na investiční přípravu průmyslových ploch a dalších objektů pro podnikání, revitalizaci a oživení zastaralých a nevyužívaných průmyslových areálů a na rozvoj cestovního ruchu. V rámci obnovy a rekonstrukce území postižených živelní nebo jinou pohromou budou podporovány především projekty a akce zaměřené na obnovu a rekonstrukci místních komunikací včetně související technické infrastruktury a obnovu a opravu nezbytné občanské vybavenosti.

V roce 2001 obdrželo MMR 100 žádostí o dotace v požadované hodnotě 87 mil. Kč. Bylo rozhodnuto o poskytnutí 45 mil. Kč u 78 akcí, přičemž 66 těchto akcí bylo zaměřeno na rozvoj cestovního ruchu. Stejně jako předcházející program týkající se vojenských újezdů Ralsko a Mladá, i tento program byl v loňském roce poskytován v omezené výši vlivem srpnových povodní. V roce 2002 tedy byly v rámci tohoto programu poskytnuty dotace v celkové výši 30 mil. Kč na 21 akcí, z toho 17 mil. Kč na inženýrské sítě pro průmyslovou zónu města Třebíč.

⁶ V roce 2000 byl realizován program Pilotní regionální program podpory hospodářsky slabých okresů v oblasti Šumavy a byly realizovány akce ve výši 20 mil. Kč.

5 Využívání finančních zdrojů EU v České republice

Programy pomoci Evropské unie napomáhají nemalou měrou procesu přípravy České republiky na členství v Evropské unii. ČR je kandidátskou zemí na vstup do EU a předvstupní pomoc je administrativní, finanční a technickou podporou jejich příprav. Nejvíce finančních prostředků z EU plyne na technickou asistenci a finanční podporu při dokončení plné harmonizace českého práva s právem Evropské unie (tzv. *acquis communautaire*), což je nezbytná podmínka přijetí České republiky mezi členské státy Evropské unie. Dalšími důležitými podmínkami jsou fungující tržní ekonomika a stabilní instituce, zajišťující demokracii. Posilování administrativní kapacity veřejných orgánů je velmi důležité pro budoucí schopnost ČR ujmout se veškerých závazků vyplývajících z členství v EU. Předvstupní pomoc se také zaměřuje na investice v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti, která zahrnuje projekty podpory rozvoje v ekonomicky postižených regionech s cílem posílit jejich konkurenceschopnost a hospodářskou vyspělost zejména z důvodu budoucího začlenění mezi regiony uvnitř EU.

Pro čerpání předvstupních fondů je třeba odpovídající programové zabezpečení. To bylo podrobně popsáno v bodě 3.2. Od roku 1990 poskytuje Evropská unie České republice finanční prostředky prostřednictvím programu Phare, který připravuje kandidátské země na splnění všech ekonomických, politických a dalších kritérií potřebných pro vstup do EU. Vedle programu Phare od roku 2000 navíc přibýly další dva nástroje pomoci ISPA a SAPARD. Program ISPA se zaměřuje na velké investice do dopravní infrastruktury a životního prostředí. Program SAPARD poskytuje investice v oblasti zemědělství a rozvoje venkova⁷.

Po vstupu do Evropské unie bude mít Česká republika možnost využívat rozsáhlou finanční pomoc ze Strukturálních fondů a Kohezního fondu a právě programy Phare, ISPA a SAPARD jsou přípravou na jejich čerpání. V případě programu Phare jde především o přípravu na Evropský sociální fond (ESF) a Evropský regionální rozvojový fond (ERDF). Program ISPA představuje přípravu na Kohezní fond a program SAPARD se zaměřuje na institucionální přípravu na Evropský zemědělský, orientační a podpůrný fond (EAGGF)⁸.

Česká republika získala do roku 2001 z programů pomoci Evropských společenství (Phare, ISPA, SAPARD) více než 900 mil. eur (30 mld. Kč). Celkový roční objem prostředků EU určených pouze pro Českou republiku v letech 2000 – 2006 je uveden v tabulce č. 12.

Tabulka č.12: Roční finanční zdroje EU pro ČR v letech 2000 – 2006

	mil. eur	mld. Kč
Phare	79	2,9
ISPA	72	2,6
SAPARD	22	0,8

Pramen: Hrabánková, 2002

Celková organizace této pomoci, tj. její programování, výběr projektů a dohled na jejich zdárnou implementaci, vyžaduje velké úsilí všech zainteresovaných složek – ministerstev a dalších institucí veřejné správy, implementačních agentur a Evropské komise, jako výkonného orgánu Evropské unie. Proto byl jako centrální koordinační orgán zvoleno MMR. Investiční projekty musí být spolufinancovány. To znamená, že finanční podpora z EU pokrývá pouze určité procento nákladů spojených s realizací projektu, zbytek prostředků je hrazen buď ze státního rozpočtu nebo z úvěrů. Realizaci jednotlivých projektů jsou pověřeny

⁷ Programy pomoci Evropských společenství PHARE, ISPA, SAPARD, 2001

⁸ Finanční zdroje Evropské unie pro Českou republiku, 2000

tzv. implementační agentury (např. Centrum pro regionální rozvoj, Národní fond, Centrální finanční a kontraktační jednotka, agentura SAPARD, CzechInvest). Implementační agentury také slouží jako kontaktní a konzultační místo pro žadatele o finanční pomoc z programů EU. Jejich úkolem je technická implementace, tj. výběr projektů na základně přesně stanovených kritérií, dohodnutí a platby i zpětné monitorování. V další části jsou podrobněji rozebrány jednotlivé programy.

5.1 Phare

Program Phare je hlavním nástrojem finanční a technické pomoci zemím střední a východní Evropy na jejich cestě k přistoupení k Evropské unii. Byl zahájen v roce 1989 na podporu reformy v Polsku a Maďarsku.⁹ Později byl rozšířen a dnes zahrnuje 13 středoevropských zemí včetně České republiky¹⁰, které si již podaly přihlášku ke členství v EU. Program byl původně navržen tak, aby pomáhal zemím na jejich cestě k demokracii a tržní ekonomice, jeho role se však postupně vyvíjela. Od roku 1994 se Phare zaměřuje na podporu uchazečských zemí v jejich přípravách na vstup do EU, zejména na přijetí a začlenění legislativy EU.

Rozpočet Phare pro všechny uchazečské země v období let 1989 až 1999 činil více než 11 mld. eur (400 mld. Kč). V letech 1990 – 1999 byly pro Českou republiku přiděleny z Phare fondy ve výši 663 mil. eur (24 mld. Kč). Celkový roční příděl plánovaný pro období 2000 až 2006 je 1,56 mld. eur (56 mld. Kč), z toho pro Českou republiku 79 mil. eur (2,9 mld. Kč). Program Phare je tak, co do objemu poskytnutých prostředků, nejvýznamnějším nástrojem, který napomáhá kandidátským zemím ke vstupu do EU¹¹.

Za fondy Phare zodpovídá Evropská komise jako výkonný orgán Evropské unie spolu s vládami zemí, které pomoc přijímají. Veškeré fondy Phare se předávají jako granty, nikoli jako půjčky. Jednotlivé projekty provádějí kvalifikované společnosti vybrané ve výběrových řízeních nebo specializované vládní či nevládní instituce. Evropská komise navrhuje každoročně spolu s českou vládou program Phare. Jakmile Evropská komise a členské státy EU dají programu svůj souhlas, přechází zodpovědnost za jeho řízení na českou vládu. Ta má tři roky na přípravu, řízení a splnění všech projektů v rámci programu. Finanční prostředky nevyužité v termínu propadají.

Programy Phare mají dvojí podobu, buď jsou spravovány na národní úrovni jednou z kandidátských zemí nebo centrálně Evropskou komisí. Typy programů Phare:

- 1) Decentralizované národní programy - řízené jednotlivými zeměmi představují asi 75% celkového rozpočtu Phare. Skládají se z národních operačních programů a programů přeshraniční spolupráce (CBC)¹².
- a) Národní operační programy Phare představují hlavní nástroje, pomocí kterých Phare pomáhá kandidátským zemím v přípravě na členství. Tyto programy začaly pro Československo v roce 1990 a pokračovaly po roce 1993 pro Českou republiku. V období 1995 až 1999 představovaly Národní operační programy 50% celkového přídělu prostředků Phare pro Českou republiku (35 mil. eur, tj. 1,2 mld. Kč ročně). Pro období

⁹ Odtud i jeho název Phare – Poland and Hungary Assistance to the Restructuring of the Economy

¹⁰ Jedná se o Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, ČR, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Makedonii, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

¹¹ Finanční zdroje Evropské unie pro Českou republiku, 2000

¹² Z angl. Cross-Border Co-operation

2000 až 2002 tento podíl vzrostl na přibližně 75% (cca 60 mil. eur, tj. 2 mld. Kč ročně) celkového přidělu Phare. Podpora směřovala např. do mikroregionů Haná a Jeseníky a do regionů NUTS 2 Moravskoslezsko, Severozápad a Střední Morava.

- b) Program CBC byl odstartován v roce 1994 za účelem financování projektů společného zájmu kandidátských zemí a jejich sousedů – členů Evropské unie, je tedy zaměřen na příhraniční regiony. V České republice bylo investováno do regionů, které leží v sousedství Německa a Rakouska, zejména v oblasti životního prostředí a dopravy.¹³ V období 1995 až 1999 představovaly Programy přeshraniční spolupráce 50% celkového přidělu prostředků Phare pro Českou republiku. Pro období 2000 až 2002 se tento podíl snížil na přibližně 25% (cca 19 mil. eur, tj. 700 mil. Kč ročně). Evropská komise se domnívá, že pro pomoc kandidátským zemím v přípravě ke členství jsou důležitější Národní operační programy a že by tedy měly mít prioritu. Po roce 1999 se také CBC programy rozšířily pro financování projektů na hranicích mezi kandidátskými zeměmi včetně česko – polských a česko – slovenských hranic. Mezinárodní sdružení měst a obcí se nazývají euroregiony. Jejich cílem je především podpora a realizace projektů odrážejících všechny formy spolupráce. Euroregiony pomáhají překonávat okrajovou polohu příhraničních oblastí a zlepšit životní podmínky obyvatelstva zde žijícího.
- 2) Jestliže jsou programy spravovány centrálně Evropskou komisí, jedná se o programy pro více příjemců. Tyto programy využívají přibližně čtvrtinu celkového rozpočtu Phare. Jsou navrženy tak, aby splňovaly potřeby shodné ve všech kandidátských zemích. Programy pro více příjemců financují poradenství, školení, studie nebo výstavbu užitečnou pro několik zemí zároveň. V těchto případech projekty vybírá Evropská komise na základě konzultací s představiteli všech dotčených zemí¹⁴. Česká republika se programů pro více příjemců zúčastňuje, nelze však přesně určit poskytnutou finanční sumu, neboť ta se dělí mezi více zemí.

Kromě různých typů programů Phare existují i různé typy projektů, které jsou financovány prostřednictvím Phare. Jedná se o tyto typy projektů:

- „Rozvoj institucí“ – zde patří twinning (partnerská spolupráce), poradenství, školení a studie. Tyto typy projektů mají za cíl poskytovat České republice zahraniční odborníky, kteří by pomohli svými zkušenostmi z jiných zemí při plnění kritérií pro členství v Evropské unii. Na tento typ podpory bylo dosud vydáno asi 30 % z peněz celkem poskytnutých České republice. Twinning je speciální mechanismus navržený na podporu předávání zkušeností ministerstev nebo vládních úřadů členských států Unie jejich partnerům v kandidátských zemích. Například experti z Německého úřadu státního dozoru a z Řecké národní banky byli placeni programem Phare, aby poradili České národní bance, jak zavést standardy EU pro dozor nad komerčními bankami tak, aby se minimalizovalo nebezpečí zpronevěr a krachu. Příkladem poradenství je projekt, v jehož rámci soukromí právníci a experti pro energetiku radili Ministerstvu průmyslu a obchodu při tvorbě nového energetického zákona tak, aby splňoval požadavky EU na zajištění úplného konkurenčního prostředí v oboru. Příkladem školení je projekt, v němž zemědělské odborníci školili pracovníky Českého úřadu pro ochranu rostlin v zavádění pravidel EU pro nezávadnost zemědělských a potravinářských produktů. Konečně příkladem studie je spolupráce techniků z ČR a EU při přípravě návrhu nové příměstské železniční dráhy mezi centrem Prahy a mezinárodním letištěm v Ruzyni, která má zlepšit dopravní spojení s EU.

¹³ V oblasti životního prostředí se jedná např. o výstavbu čistíček odpadních vod pro zlepšení kvality vod, které překračují hranice a v oblasti dopravy o zlepšení kvality silničních spojení.

¹⁴ Např. byla financována studie o ochraně říční oblasti Dunaje před znečištěním.

- „Investiční projekty“ – zde patří dodávky zařízení, stavební práce, granty a půjčky (tvoří 70% celkových poskytnutých finančních prostředků). Dodávky zařízení z toho tvoří přibližně 10% - zařízení nebo vybavení může být poskytnuto v případě, že napomůže splnění standardů EU. Speciální vybavení je například poskytnuto Cizinecké a pohraniční policii za účelem pomoci zavedení nového systému strojem čitelných dokladů. V EU se tento systém používá pro zkrácení čekacích dob na hraničních kontrolách a pro snazší identifikaci kriminálních živelů nebo falešných osobních dokladů. Stavební práce je možno financovat rovněž pouze v případě, že to napomůže splnění standardů EU. Dosud takto byla použita asi třetina prostředků poskytnutých České republice. Bylo tak např. financováno přes 40 čističek odpadních vod a kanalizačních systémů, což přiblíží kvalitu vod standardům EU. Všechny výše uvedené typy projektů jsou vybírány společně českou vládou a Evropskou komisí tak, aby co nejlépe pomáhaly v přípravě na členství. Jednotliví občané ani společnosti návrhy těchto projektů nepodávají. Výjimkou je poslední typ investičních projektů - granty a půjčky, který využívá kolem čtvrtiny prostředků Phare poskytnutých České republice. V tomto případě se Evropská komise a vláda rozhodly společně založit fondy a vyzvat k podávání přihlášek, které by splňovaly specifická kritéria a cíle. Jedná se o: Česko-moravský podnikatelský fond, Fond rizikového kapitálu, Fond na podporu vývozců, Podnikový program ochrany prostředí, Fond energetických úspor, JOP (Program společných podniků), Podpora malého a středního podnikání, Národní vzdělávací fond, Fond aktivních opatření trhu práce (PALMIF), Národní fond sociálních iniciativ (SWIF), Fond pro malé projekty přeshraniční spolupráce (SPFs) a Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS).

Tabulka č. 13 obsahuje údaje, které uvádějí celkovou sumu peněz přidělenou od roku 1990 do roku 1999 každému sektoru prostřednictvím všech programů Phare a tabulka č. 14 uvádí zdroje těchto finančních prostředků.

Tabulka č. 13: Sektory financované z Phare v České republice v letech 1990 – 1999

	Mil. eur	Mil. Kč
Podmínky členství týkající se demokracie	12	432
Podmínky týkající se tržní ekonomiky	425	15 300
- rozvoj soukromého sektoru	111	3 996
- příprava Strukturálních fondů	19	684
- zaměstnanost	34	1 224
- vzdělávání	64	2 304
- sociální zabezpečení a zdravotnictví	25	900
- doprava	133	4 788
- energetika	21	756
- telekomunikace	8	288
- pomoc při odstranění následků a prevenci záplav	10	360
Podmínky týkající se legislativy	226	8 136
- veřejná správa	42	1 512
- aproximace práva	16	576
- životní prostředí	116	4 176
- zemědělství	17	612
- finance	22	792
- justice a vnitra	13	468
Celkem	663	23 868

Pramen: Finanční zdroje Evropské unie pro Českou republiku, 2000

Tabulka č. 14: Zdroje prostředků v letech 1990 – 1999

	Mil. eur	Mld. Kč
Národní operační programy	438	15 768
Programy přeshraniční spolupráce	179	6 450
Programy pro více příjemců řízené decentralizovaně v ČR	46	1 650
Celkem	663	23 868

Pramen: Finanční zdroje Evropské unie pro Českou republiku, 2000

Celkový dopad programů Phare je možné hodnotit jako velmi pozitivní. V mnoha důležitých sektorech projekty významně pomáhají ke sblížení České republiky s Evropskou unií. Zvláště se to týká oblastí právního prostředí a institucí státní správy.

5.2 ISPA

Nástroj předvstupních Strukturálních politik ISPA¹⁵ je jedním z finančních nástrojů Evropského společenství, který byl vytvořen na pomoc 10 kandidátským zemím střední a východní Evropy při jejich přípravě na vstup. ISPA poskytuje finanční podporu investic v oblasti životního prostředí a dopravy, a to za účelem zrychlení procesu harmonizace legislativy kandidátských zemí s legislativou v současné době platnou pro tyto oblasti v EU.

Nařízení o ISPA¹⁶ uvádí následující: „ISPA zajistí pomoc a přispěje k přípravě přistoupení následujících kandidátských zemí k Evropské unii: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti ve vztahu k politikám v oblasti životního prostředí a dopravy (...)“.

Nástroj ISPA je zároveň institucionální přípravou na Kohezní fond. Kandidátské země mohou nástroj ISPA využívat v časovém rozmezí let 2000 až 2006, maximálně však do konkrétního data vstupu do Evropské unie.

Kandidátským zemím je tak v oblasti životního prostředí poskytnuta pomoc při uplatňování legislativy Evropské unie zejména v oblastech znečištění vod a ovzduší a odpadového hospodářství. Na základě posouzení vývoje a současného stavu životního prostředí v České republice a přetrvávajících problémových oblastí bylo navrženo, že prioritní bude zajištění kvality vod. Z tohoto důvodu je financována především výstavba čistíren odpadních vod a kanalizačních sítí, úpraven pitné vody a vodovodních sítí. V případě už existujících čistíren odpadních vod a kanalizačních sítí bude program ISPA přispívat na jejich rekonstrukce.

Co se týká dopravy, existuje naléhavá potřeba vytvořit a rekonstruovat dopravní infrastrukturu v kandidátských zemích a napojit je na dopravní síť EU. Nástroj ISPA poskytne investiční podporu při výstavbách, rekonstrukcích a propojování národních dopravních sítí, jejichž kvalita a průchodnost je nezbytná pro hospodářský rozvoj zemí a regionů. Prioritami jsou železniční a silniční síť (transevropské koridory), přístavy a letiště.

Za přípravu dopravních projektů odpovídá Ministerstvo dopravy a spojů ČR a za projekty v oblasti životního prostředí odpovídá Ministerstvo životního prostředí ČR. Na obou

¹⁵ Z angl. Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

¹⁶ Nařízení Rady ES č. 1267/1999

ministerstvech fungují Pracovní skupiny ISPA, které vybírají prioritní projekty. Priority ISPA jsou stanoveny v Národní strategii ISPA pro dopravu a Národní strategii ISPA pro životní prostředí. Oba strategické dokumenty byly předloženy a odsouhlaseny Evropskou komisí¹⁷.

Rozhodnutí Evropské komise ze dne 7. března 2000 stanovilo roční alokaci pro ČR na zhruba 72 mil. eur ročně (2,6 mld. Kč). Minimální výše projektu pro čerpání z fondu ISPA činí 5 mil. eur. Prostředky z fondu ISPA budou rozděleny mezi oblasti dopravy a životního prostředí v celkovém poměru obecně cca 50:50. Prostředky z programu ISPA budou poskytovány především veřejnému sektoru formou grantů, úvěrů a příspěvků k úhradě úroků. Výše příspěvku může činit maximálně 75% celkových nákladů na realizaci projektu, přípravné studie na technickou podporu mohou být výjimečně hrazeny až do 100%. Spolufinancování je povinné. Slučování zájmů různých zúčastněných stran ve prospěch jediného cíle přispívá k trvalé udržitelnosti, která je pro úspěšné projekty nezbytná.

Pro každý projekt je podepisováno zvláštní Finanční memorandum. O poskytnutí podpory v rámci programu ISPA rozhoduje Evropská komise na základě žádostí, které musí být posouzeny z hlediska vlivů na životní prostředí a musí obsahovat také informace o financování, které se žadatel bude snažit získat z jiných zdrojů (z veřejných zdrojů příslušného státu, z komerčních zdrojů či fondů). EU požaduje, aby v průběhu projektu byly předkládány finanční a technické výkazy a teprve poté převede finanční prostředky. Případné nesrovnalosti či neschopnost provést požadované nápravné opatření mohou vést k pozastavení či zrušení pomoci ze strany ISPA, příp. vymáhání již zaplacených částek¹⁸.

Přestože projekty hrazené z programu ISPA se rozeběhly teprve nedávno, je možné konstatovat, že významnou měrou přispívají k posílení investic do tak významných sektorů, jako je doprava a životní prostředí. Do roku 2002 bylo Evropskou komisí pro Českou republiku schváleno 10 projektů s podporou ISPA. Z toho 5 projektů z oblasti životního prostředí a 5 projektů z oblasti dopravy. Celková výše poskytnutých finančních prostředků činí téměř 170 mil. eur.

V oblasti životního prostředí se jedná o tyto akce:

- Ostrava - kanalizace (16,6 mil. eur)
- Brno - kanalizace (17,8 mil. eur)
- Podkrušnohoří - kanalizace (12,9 mil. eur)
- Olomouc - kanalizace (10,1 mil. eur)
- Jihlava - kanalizace, modernizace čističky odpadních vod (9,6 mil. eur)

V oblasti dopravy se jedná o tyto akce:

- modernizace silnice R48 Frýdek-Místek – Dobrá (20,4 mil. eur)
- modernizace železnice Ústí nad Orlicí – Česká Třebová (14,3 mil. eur)
- modernizace silnice R48 Dobrá – Tošanovice (19,8 mil. eur)
- modernizace železnice Zábोří – Přelouč (31 mil. eur)
- obchvat Bělolína (17,1 mil. eur).

¹⁷ Programy pomoci Evropských společenství Phare, ISPA, SAPARD, 2001

¹⁸ www.mmr.cz

5.3 SAPARD

SAPARD¹⁹ je speciální program pro vstup do Evropské unie, zaměřený na rozvoj zemědělství a venkova. Jak bylo navrženo Evropskou komisí, program SAPARD napomáhá kandidátským zemím při řešení konkrétních úkolů při zavádění *acquis communautaire* vztahujícího se ke společné zemědělské politice, Strukturálním změnám v jednotlivých zemědělských sektorech a na venkově. Program SAPARD nabízí zmírnění možných nepříznivých dopadů vstupu České republiky do Evropské unie přizpůsobením sektoru zemědělství vyšším nárokům norem EU a zvýšením konkurenceschopnosti zemědělských a potravinářských podniků. Důvodem je, aby při vstupu České republiky do EU existovalo v tomto směru co nejméně podstatných odlišností od stávajících členských zemí. Kandidátské země mohou program SAPARD (stejně jako program ISPA) využívat v časovém rozmezí roku 2000 až 2006, maximálně však do konkrétního data vstupu do Evropské unie.

Evropská unie uvolní na program SAPARD ročně částku 520 mil. eur pro všechny kandidátské země. ČR tak může ročně čerpat až 22 mil. eur (cca 800 mil. Kč). Podíl spolufinancování programu českou stranou by měl tvořit 12,5% u projektů vytvářejících výnosy (50% musí zajistit žadatel z vlastních zdrojů, 37,5% financuje EU) a 25% u projektů nevytvářejících výnosy (zde EU financuje až 75%). Ve výjimečných případech může EU financovat i 100% nákladů na opatření zaměřená na technickou a odbornou pomoc. Předpokládá se, že finanční prostředky se budou poskytovat v podílu 2 : 1 mezi projekty v sektorech zemědělství a rozvoje venkova. Na sektor zemědělství připadne cca 540 mil. Kč ročně, na sektor rozvoje venkova cca 270 mil. Kč.

Za program odpovídá v ČR Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo pro místní rozvoj. Obě ministerstva budou koordinovat naplňování programu SAPARD v souladu s prioritami a opatřeními stanovenými v Plánu rozvoje zemědělství a venkova ČR na období 2000-2006. Český plán rozvoje venkova identifikuje tři prioritní oblasti zaměřené finanční a technické pomoci:

- zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a zpracovatelského průmyslu. Jedná se zejména o investice do zemědělského sektoru (rekonstrukce skladovacích prostor, modernizace technologií), zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu, zlepšení struktur pro kontrolu kvality potravin a ochranu spotřebitele apod.
- trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí. Zde jde hlavně o obnovu a rozvoj vesnic (obnova a výstavba škol, zdravotnických a sociálních zařízení) a rozvoj venkovské infrastruktury (rekonstrukce a výstavba komunikací, cyklostezek)
- odborná pomoc. Poslední priorita se týká zlepšování profesního vzdělávání a technické pomoci.

Pro implementaci programu SAPARD v ČR byla zřízena na Ministerstvu zemědělství tzv. Agentura SAPARD, odpovědná za příjem žádostí, administraci projektů, kontrolu, monitorování, platby atd. Mezi základní kritéria výběru projektů budou patřit ekonomické ukazatele, jako je snižování nezaměstnanosti, zvyšování příjmů zemědělských podniků a rodin pracovníků v zemědělství, zkrácení dojížděky za prací nebo vyšší využívání alternativních a obnovitelných zdrojů energie. Samozřejmostí je, že projekt musí splňovat české předpisy a předpisy EU v oblasti životního prostředí, památkové péče a hygieny. Projekt dále musí prokázat ekonomickou životaschopnost – výsledky projektu musí existovat ještě 5 let po skončení projektu a do té doby by také nemělo dojít ke změně vlastnictví.

¹⁹ Z angl. Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

Minimální přijatelné náklady na projekt z programu SAPARD činí 300 000 Kč, maximálně však 50 mil. Kč²⁰.

K prověření připravenosti ČR na program SAPARD využilo Ministerstvo pro místní rozvoj iniciativně prostředků z národních zdrojů a podpořilo program TEST a přípravu projektů pro program SAPARD. V rámci programu TEST bylo realizováno celkem 31 projektů obcí a 15 projektů podnikatelů v celkové výši 37,8 mil. Kč. V rámci podpory přípravy projektů pro program SAPARD bylo podpořeno 115 nejlepších projektů venkovských mikroregionů a 48 projektů podnikatelů celkovou částkou 7,11 mil. Kč. Program TEST poté vyhodnotila nezávislá expertní firma a její doporučení byla využita při úpravách pro program SAPARD.

Regiony a obce v přípravě na program SAPARD rozhodně nezhálely a připravily celkem na čtyři stovky projektů. Tak např. o miliony korun se uchází region Českého ráje, který plánuje přeměnit celou oblast na území s rozšířenou agroturistikou, tradičními uměleckými dílnami, jako jsou sklárny či kamenické dílny, a jednotným logistickým propojením všech informačních center on-line s cílem výrazně prodloužit turistickou sezónu a přitom získat nová pracovní místa²¹.

²⁰ Programy pomoci Evropských společenství Phare, ISPA, SAPARD, 2001

²¹ Nová regionální politika, 2002